

POLITICA I ECONOMIA UNA RELACIO POC HARMÒNICA v3 17 10 2015

Conferència el 21 octubre 2015 12 hores. Francesc Raventós.

Economista

Col·legi d'Economistes de Catalunya.

Grup d'Economistes Sènior

Després d'una aparent inici de recuperació de la crisi iniciada l'any 2007 a la UE, ens trobem davant un estancament econòmic, i tot ple d'incògnites sobre el futur.

Com evolucionarà l'economia xinesa i la dels països emergents? Fins quan es mantindrà tan baix el preu del petroli? Reaccionarà l'economia europea al pla d'estímul dissenyat pel governador del BCE, Mario Draghi? Fins on pujarà el tipus d'interès? Hi ha risc de deflació a Europa? Es podrà pagar l'elevat deute públic de molts països europeus? ...

En el camp polític i social els interrogants no són menors. Quina solució es donarà al problema de la immigració? S'involucrarà més Europa en les tensions d'Orient mig i nord d'Àfrica? Es suavitzarà la relació amb Rússia? Es mantindrà Gran Bretanya dins de la UE? Seguirà augmentant el descontent dels ciutadans europeus?

Jo voldria centrar avui el debat sobre **el tema del Poder** i en concret sobre **la relació del Poder Polític i el Poder econòmic**.

Tots sabem que l'economia pretén aconseguir la màxima eficiència en la producció, distribució i intercanvi dels bens escassos. L'economia com a tal és una ciència social neutre. Són les polítiques que s'apliquen les que marquen la diferència, especialment si es té en compte a qui beneficien.

Per això **la lluita entre el poder polític i el poder econòmic** per poder influir sobre el govern de la societat i beneficiar-se'n ha sigut una constant en la història de l'humanitat.

No em vull remuntar molt lluny. Només recordar que abans de la primera guerra mundial a les fàbriques i a la societat dominava un capitalisme salvatge. Dominava el liberalisme en estat pur. El liberalisme del "*laissez faire, laissez passer*". Els governs es desentenien del que passava en les famílies i a les fàbriques, excepte quan tocava reprimir les protestes.

La pressió social al carrer, el crack de l'any 1929 i la segona guerra mundial van obligar als governs a incidir en l'economia i a que l'Estat s'involucrés en els problemes de la societat. A partir de l'any 1945 l'ascensió al poder de la socialdemocràcia i la por al triomf del comunisme van fer que la burgesia acceptés una distribució més justa de la riquesa produïda entre tots. **S'inicià una època en la que l'economia estava sotmesa a la política.**

A partir dels anys 1970 el reduït augment de la productivitat i la crisi del petroli de 1973, certificà l'esgotament del model de creixement que permetia distribuir les millores, el que va fer, que l'alternativa conservadora encapçalada per Margaret Thatcher l'any 1979 guanyà les eleccions a Gran Bretanya. Un any després les guanya Donald Reagan als Estats Units, el que porta a un canvi radical en les polítiques seguides fins a la data. **L'economia tornava a guanyar primacia sobre la política**, i les polítiques socials i redistributives en patien les conseqüències.

Amb la caiguda del mur de Berlín l'any 1989, l'esfondrament de la Unió Soviètica, i la desaparició de l'amenaça del comunisme, els conservadors especialment als Estats Units, es varen envalentir i van aplicar polítiques neoliberals molt més radicals. Vivien moments de gran eufòria. S'havia demostrat que no hi havia un model econòmic alternatiu. Els impulsors del neoconservadorisme, com ara Robert Kagan i William Kristol, fundadors del "think tank" "*Project for the New American Century*" volgueren vendre la idea que el lideratge unilateral americà era bo per els EUA, però també per la resta del món. De la doctrina del unilateralisme i de la guerra preventiva que aplicà el president George W. Bush en sortiren les invasions a l'Afganistan (2001) i a l'Iraq (2003) que encara cuegen.

En aquests anys malgrat que l'economia globalment creixia, s'accelerà la pèrdua de poder adquisitiu de les classes mitjanes i populars. Atesa la necessitat que l'economia seguís creixent, es fomentà el consum gràcies a un endeutament barat i fàcil d'aconseguir, i així seguí creixent mentre s'inflaven les bombolles financeres i immobiliàries. L'any 2008 amb la fallida del banc americà Lehman Brothers esclatà la gran crisi que encara patim.

QUINA ES LA SITUACIÓ ACTUAL?

La globalització i les noves tecnologies han portat a que el món de l'economia i de les finances siguin global, mentre que la polítiques, emanades dels parlaments, els governs i les institucions, són nacionals. D'altra banda les organitzacions internacionals com la ONU, el G-20, o la UE, han mostrat la seva impotència per prendre mesures que regulin moderadament l'economia i que evitin que en el futur es torni a repetir una nova crisi econòmica.

Actualment el desequilibri entre el poder econòmic i el poder polític és enorme. Els governs per impulsar l'economia, crear ocupació i ser competitius, necessiten atraure inversions i obtenir finançament, el que els sotmet als condicionaments dels inversors i dels mercats financers, que condicionen les decisions polítiques.

També com conseqüència de la globalització s'ha generat una forta competència entre països i entre les multinacionals per tenir una major quota del mercat mundial, el que està portant a una enorme concentració en grans grups financers i conglomerats industrials o de serveis. Alguns d'ells són d'una dimensió tan enorme que els hi dona un extraordinari poder sobre els governs.

Per posar un exemple: El grup **Volkswagen** que acaba de produir un escàndol fenomenal trucant el sistema de contaminació dels seus vehicle. Volkswagen és el major productor europeu d'automòbils i junt amb Toyota i la General Motors un dels tres més grans del món. L'any 2014 donava feina directament a 592.000 persones i va facturar 200.000 milions de euros, equivalent al PIB de Catalunya d'un any. Volkswagen decideix, com totes les empreses, on fa les inversions, on crea ocupació i on tanca factories. Ara la inversió de 3.300 milions prevista per SEAT perilla. Podeu imaginar com ha d'atendre la Generalitat de Catalunya, o el govern espanyol, qualsevol petició de Volkswagen?

Al poder directe que les grans empreses ja tenen sobre els governs, cal afegir-hi la importància dels lobbies sectorials que disposen de potents mitjans per influir als governs i als polítics tan a nivell de país com de la Unió Europea, aconseguint lleis que els són favorable o obtenint sucosos contractes públics. El poder que té l'industria del automòbil a Alemanya, el sector financer a Gran Bretanya o les constructores a Espanya en són bons exemples.

LES ELITS ECONÒMIQUES

Les grans corporacions financeres, que gestionen bilions i bilions procedents dels fons pensions i d'inversions, junt amb els consorcis empresarials globals i les grans fortunes, conformen el poderós món de l'economia i les finances.

Els seus gestors han esdevingut unes "**súper elits mundials**", que condicionen les decisions polítiques. Alguns d'ells gestionen recursos superiors al PIB de molts països.

En l'escala que correspongui, cada territori té les seves elits, ja sigui a nivell mundial, europeu, espanyol o català. Encara que és impossible quantificar **la dimensió d'aquestes elits**, podríem aventurar que en el món entre 50.000 i

100.000 persones són les que prenen les decisions que afecten les condicions de vida de la resta dels habitants del planeta. A Espanya unes poques persones, podríem dir, entre 2.000 i 3000, i a Catalunya entre unes 400 i 500, tenen prou poder i capacitat per influir enormement en les decisions que prenen els respectius governs.

L'AUGMENT DE LA DESIGUALTAT

La concentració de riquesa i poder es tradueix en un enorme augment de les desigualtats.

A Espanya 3,2 milions de persones, que estan per sota del llindar de pobresa extrema, viuen en menys de 332 euros mensuals, conviuen amb 21 persones súper riques. Són tan súper riques, ja que entre totes tenen un patrimoni de 104.000 milions d'euros. A la Unió Europea, passa el mateix; hi ha 123 milions de persones en risc d'exclusió, mentre 324 persones tenen cada una més de mil milions d'euros. Són dades de l'informe d'Oxfam Intermon de 2015.

Són molts els informes i escrits que denuncien la situació. El premi Nobel Joseph Stiglitz ha publicat un llibre "*La Gran Brecha*", que explica clarament la desigualtat creixent entre el 1% de la població i la resta.

El detallat informe sobre el capitalisme que l'economista de Thomas Piketty, descriu en el seu llibre "*El capital al segle XXI*", ha tingut amplia repercussió mundial. Denuncia que des de l'any 1980 s'ha accelerat la desigualtat en el repartiment de la riquesa i s'ha iniciat un fort procés de concentració en poques mans. Piketty pregunta si és sostenible un model econòmic que permet que des de la crisi del 2007 fins als 2014, el 95% de l'augment del PIB dels Estats Units hagi anat a parar al 1% dels americans més rics?

Sembla que l'economia espanyola està creixent a un ritme del 3% del PIB. Però qui es beneficia d'aquest creixement? En bona part se'n beneficia les grans empreses i les grans fortunes. Només en una petita part arriba a les pimes i a les famílies.

De seguir aquesta tendència de concentració de la riquesa aniríem a raure a una "**societat dual**", en la que hi conviurien un pocs molt rics i una gran majoria que no podria viure dignament. Ens podem preguntar si acabarà tenint raó Karl Marx quan anunciava la fi del capitalisme, dons portava en el seu gen, en el seu ADN, l'autodestrucció degut a concentrar tota la riquesa en mans de molts pocs.

S'OBRE UN NOU DEBAT.

La mala distribució dels beneficis del creixement econòmic no és solament un problema moral i de justícia social, esdevé també un problema econòmic. La reducció del poder adquisitiu de les classes mitjanes i populars, disminueix la demanda agregada de productes i serveis, crea atur, augmenta les tensions socials i en definitiva, porta inestabilitat social.

Estem veient com l'economia europea està estancada i que no acaben de trobar la fórmula per desencallar-la. Les polítiques seguides fins ara, inclòs l'ambiciós pla de QE de Mario Draghi d'abocar al mercat 60.000 milions d'euros cada mes, no han funcionat. S'està imposant un nou debat. Un debat centrat en la necessitat de corregir les creixents desigualtats i en posar forts límits al actual del sistema financer.

En ple segle XXI, en una societat moderna i democràtica, mai s'havia pensat que un nombre tan reduït de ciutadans tindrien tan poder per augmentar la seva riquesa i privilegis, i que el sistema financer estaria tan allunyat de l'economia real.

A les moltes veus d'experts que demanen canvis radicals, s'hi han afegit personatges públics destacats: Janet Yellen, cap de la Reserva Federal americana; el governador del Banc d'Anglaterra, Mark Carney; Christine Lagarde, directora del FMI; l'ex-primer ministre britànic Gordon Brown o el papa Francesc. Tots denuncien la gravetat de la creixent desigualtat i el descontrol al que ha arribat el sistema financer.

En el debat sorgeixen propostes sorprenents. Posaré un exemple: Martin Wolf, cap dels economistes del diari conservador Financial Times i destacat defensor del liberalisme, afirma que es creia que les recessions eren el resultat de xocs externs, com ara, una guerra, la crisi del petroli, pandèmies, etc. i ara es veu que les crisis les genera el propi sistema, i que, malgrat que s'introdueixin reformes, el sistema està dissenyat per que inevitablement ens porti a la crisi.

Martin Wolf diu que la interacció entre liberalització i globalització ha desestabilitzat el sistema financer i que és urgent canviar el sistema.

Afirma també que la crisi fa emergir la necessitat de canviar un sistema polític corrupte. El problema no es tan de l'economia, sinó la capacitat del poder econòmic financer per imposar els seus privilegis.

Martin Wolf fa algunes propostes xocants, per venir d'un un economista liberal. Opina que s'haurien de limitar les transaccions financeres internacionals;

desintegrar els grans grups financers per evitar que fossin “*To big to fail*”; redistribuir la renda posant un fort impost sobre les rendes altes i sobre la riquesa

Thomas Piketty, economista del qual ja hem parlat” afirma que les rendes del capital sempre superen el ritme de creixement econòmic. La seva proposta principal contra la desigualtat és establir un impost global i progressiu sobre el patrimoni a escala mundial que en el cas de la UE afectaria al 2,5 % de la població i permetria recaptar un 2% del PIB, 300.000 milions d'euros. Si aquest import es destina a la inversió en educació i coneixement, seria un mecanisme decisiu per a la reducció de les desigualtats.

CAL UN NOU MODEL DE SOCIETAT.

Cal un nou model de societat. El model econòmic liberal actual que impulsa el creixement del consum basat en un major endeutament, fomenta l'especulació, la degradació de les condicions de treball i de l'estat de benestar, la sobre explotació del planeta i distribueix injustament els beneficis del treball de tots, no pot continuar com a model de societat.

Si volem sortir de la crisi econòmica, i evitar-la en el futur, no es pot tornar a reproduir el model econòmic que ens hi ha portat.

Avançar cap un nou model de societat suposa haver de vèncer enormes dificultats, especialment si es volgués arribar a acords a nivell global. Per això, de moment, ens hem de limitar a centrar les propostes a nivell de la UE i evidentment, en part són vàlides per Catalunya i per Espanya.

En aquest sentit apuntaria algunes línies d'actuació que proposaria seguir:

1ª Necessitem una UE forta i unida.

Avui la Unió Europea és el centre econòmic, científic, cultural i social més important del món. Malauradament aquesta Europa, ha iniciat el seu declivi i, si no s'hi introdueixen profundes reformes, corre el risc d'esdevenir irrellevant. Cal enfortir la UE i avançar en completar la unió fiscal i política, monetària i la convergència econòmica i social. Per fer-ho possible segurament s'haurà de crear un nucli de països compromesos amb avançar i que actuïn en aquesta direcció.

2on Cal un model econòmic modern, competitiu, basat en la societat del coneixement, que garantitzi el progrés social, la creació d'ocupació, i un model de consum respectuós amb la natura i el mediambient. En aquesta línia, la

Unió Europea ha d'assumir que no pot competir per preu ni amb salaris baixos, ho ha de fer per coneixement, innovació, i saber fer.

3er Els beneficis del creixement econòmic s'han de distribuir més justament, el que junt amb transferències socials ha de permetre corregir les enormes desigualtats existents. Caldrà una profunda reforma fiscal que gravi a les grans empreses, els que més tenen i més guanyen i endegar una decidida lluita contra la corrupció i el frau fiscal.

4rt Per garantir un serveis públics de qualitat i infraestructures productives la UE necessita més recursos.

A banda d'augmentar el pressupost propi de la UE que no arriba al ridícul 1% del PIB, el pressupost dels estats membres, que actualment és de mitja és 46,5% PIB, hauria de superar el 50% del PIB. Espanya està al 36,4% (2014).

5é S'han de posar límits al capital financer especulatiu.

El sistema financer ha de recuperar el seu paper essencial de donar suport a l'economia productiva i a les famílies. S'ha de limitar l'especulació exagerada, la banca al ombra i les pràctiques malsanes tan freqüents en els darrers anys.

6é L'excessiu deute públic de l'Eurozona s'haurà de reestructurar.

Els països de la Eurozona tenen un deute públic de 9,4 bilions d'euros, equivalent al 93 % del PIB. Varis països superen el 100%. Per suavitzar l'actual crisi els Estats han pogut recórrer a augmentar l'endeutament. A on recorreran els Estats si es produeix una nova crisi? Pensen que `podran seguir endetutant-se'n? L'augment del tipus d'interès, que es preveu, empitjorarà la situació.

7é Cal reorientar la globalització donant-li una visió més social.

Com a fita utòpica final hem d'aspirar a un govern mundial. Una ONU de veritat, sense dret a veto, que reguli la relació entre els pobles i defensi els interessos dels ciutadans.

Atesa aquesta utopia, de moment, hem d'enfortir la UE, fer-la més democràtica i socialment més sensible, per poder contrarestar el poder de les grans corporacions econòmiques mundials. Evitaria, per exemple, el Tractat de Lliure Comerç entre Estats Units i la Unió Europea (TTIP), que en gran secret s'està negociant, és un tractat favorable a les grans corporacions i perjudicial pel ciutadans.

8é i final. Necessitem un nou “contracte social” a nivell europeu.

Tot l'esperit de les propostes anteriors hauria de venir reflectit en un **Nou Contracte Social** que a banda de defensar i potenciar el model cultural europeu i un Estat de Benestar avançat, garanteixi el progrés i una distribució justa dels seus beneficis.

Som conscients que són propostes que difícilment s'aplicaran doncs la UE actualment està tenallada pel poder econòmic. Però l'història no s'atura mai.

EL REpte DELS CIUTADANS

El repte dels ciutadans consisteix en que es **recuperi l'harmonia entre la política i l'economia** i per harmonia hem d'entendre, que la preeminència correspon a la política, però aquesta ha de tenir en compte la realitat socioeconòmica.

I en aquest repte **els economistes hi tenim un paper a jugar** explicant el perquè de moltes disfuncions que estan passant i fent propostes de solucions.

La societat demana les aportacions dels economistes per millorar-la. No fa masses dies, l'Acadèmia de Ciències Sueca ha atorgat el premi Nobel d'Economia 2015 al economista escocès Angus Deaton, per la seva tasca en analitzar les interrelacions entre el consum, la pobresa i el benestar social. És tot un reconeixement a un dels greus problemes actuals.

L'augment de la riquesa en mans d'uns pocs, accelera la desigualtat, amenaça el model social basat en la inclusió i la igualtat d'oportunitats, i posa en perill el sistema democràtic. De voler mantenir l'”*stato quo*” actual i fer que tot segueixi igual, es pot entrar en una espiral d'inestabilitat que obre la porta a conseqüències imprevisibles

Els que volem una societat de progrés, socialment justa, democràtica i respectuosa amb el medi ambient, ens hem d'implicar més en els afers públics i contribuir a la seva transformació. Per això, s'ha de **guanyar el discurs ideològic**, de que el canvi no solament és possible, si no que és necessari i a partir d'aquí cal sensibilitzar la societat, pressionar als governs i les institucions internacionals.

Estem en **moments de canvi** a Catalunya, a Espanya, a Europa i a tot el món. Són moments que exigeixen serenitat, generositat i elevades dosis d'intel·ligència, per donar passos cap un model de societat, en la que el poder polític i la democràcia situïn l'economia al servei de tots seus ciutadans.

No estic segur que les elits polítiques i econòmiques que ens governen estiguin d'acord amb aquest missatge, i per això, em temo que n'hauríem de seguir parlant.

Malgrat tot no perdem l'esperança. No perdem l'optimisme de que una societat millor i més justa és possible.

Moltes gràcies per la vostra atenció.